

Kjølberget Vindkraftverk i Våler kommune –

et sammendrag av saksbehandlingen mm fra januar 2010 til november 2021. Utarbeidet av La Naturen Leve (LNL). Status pr i dag etter Statsforvalteren i Innlandets klageavgjørelse datert 20.10.21: Vindkraftverket er bygget og i drift uten gyldig dispensasjon fra plan- og bygningsloven. Hva nå Våler kommune?

I sammendraget brukes både Austri, Austri Vind DA og Austri Kjølberget DA om utbygger. Juridisk navn er Austri Kjølberget DA.

Finnskogene

Finnskogene – det er milevis av skog på begge sider av grensa mellom Norge og Sverige. Skogen er en del av taigaen, jordas største sammenhengende barskogområde som strekker seg fra Norge, via Sverige og Finland, gjennom Russland og over til Alaska og Canada. Og er et enormt karbonlager. Finnskogene binder sammen kultur- og bosettingshistorie fra 1600-tallet for Finland, Sverige og Norge. Skogfinnene vandret langs ferdselsårer som pilgrimmene vandret langs århundrer før dem igjen. Det er felles tradisjoner, det er felles kultur- og bosettingsarv. Det handler om å leve i pakt med naturen. Det er myrer og høyder, det er et rikt dyreliv. Finnskogen er trolldom, sagn og mystikk. Men, landskapet omfatter mange kommuner, deriblant Våler....

2010

Kjølberget i Våler i 2010

«Vindmøller kan være med å produsere strøm/energi til Våler kommune.

«Dette er en miljøvennlig og bærekraftig teknologi. Man bør se på muligheten for Våler kommune til å etablere vindmøller i kommunen.»

Det vedtok Våler Arbeiderparti på et møte 20.01.2010. Hva visste medlemmene i Våler Ap om vindkraft da de fattet dette vedtaket i 2010? Antagelig like lite som alle oss andre - ingen verdens ting. Vindkraft var noe de holdt på med i Danmark og Sverige og kanskje litt langs norskekysten, ikke noe som hørte sammen med innlandsskogene.

I årene som har gått siden 2010 har det kommet til mye kunnskap og ikke minst erfaring om de forskjellige sidene ved vindkraft. Men politikerne og administrasjonen i Våler kommune har vært lite villige til å ta usikkerheten rundt vindkraftetablering innover seg. La Naturen Leve har for vår del aldri sett en kommune som i den grad har bøyd seg i støvet – for NVE, OED og konsesjonssøker. Kommunen v/ daværende ordfører Konterud stilte ikke ett eneste spørsmål eller krav underveis. I det siste har et mindretall av politikerne gjort hva de kunne for å tilegne seg ny kunnskap og også takket ja til tilbud fra La Naturen Leve om å dele informasjon. Vindkraft er vanskelig – og vi er fullt klar over at det er mange andre saker som politikere må være oppdatert på. Men i lys av hvor enormt store og omfattende vindkraftsakene er, så hadde det vært bra om de hadde vært belyst i mye større grad enn det som har vært tilfelle.

2013

Vi kan merke oss at Fylkestinget i Hedmark i 2013 vedtok Regionale føringer for behandling av vindkraftsaker Hedmark, der det blant annet sies;

«Det bør ikke etableres vindkraftanlegg som har direkte influens på større særlig verdifulle landskapsområder (f.eks. Femundsmarka, Finnskogen).»

Austri Vind DA/Eidsiva Nett AS - Kjølberget vindkraftverk med nettilknytning i Våler kommune - Høring av søknad og konsekvensutredning - Invitasjon til møter ble sendt 18.des 2013. På en lang liste av høringsinstanser er finnskoginteresser overhodet ikke med.

«Minoritetene har rett til å bli hørt i saker som angår dem». Det uttalte daværende Distrikts- og digitaliseringsminister Linda Hofstad.

2014

Vi bør ikke glemme at i årene etter 2010 ble flere prosjekter presentert i mange kommuner i Øst-Norge omtrent på samme tid. For alle som ønsket å følge prosjektene ble det en bratt læringskurve da temaet vindkraft var og er komplisert og sammensatt.

Det var vanskelig å følge med. Da som nå krevdes mye tid til å sette seg inn i den type sak. Det gjaldt å følge med i planene i Engerdal, Nord-Odal, Trysil og Åmot, Kongsvinger, Eidskog i tillegg til Våler. Det ble etablert motstand mot prosjektet i Våler, men liten lokal motstand fra Våler kommunes egne innbyggere. Planområdet ligger på kommunegrensa til Elverum og Trysil. Fra det sentrale Våler ser man ikke turbinene. Men berørte grunneiere og naboer har protestert, det gjelder også enkeltpersoner, lag og foreninger i nabokommunene på norsk og svensk side. Blant de mange som gjorde en stor innsats var «La Raskiftet Leve», «Natur eller vindkraft. Bevar Finnskogen», «Nei til vindkraft på Kjølberget. Bevar Finnskogen og Finnskogleden» og eierne av Håberget gård, som ble spesielt hardt rammet.

Men politikerne i Våler uttalte for eksempel i kommunestyrevedtak i sak 023/14 i 2014, enstemmig, at;

«Våler kommune er fornøyd med konsekvensutredningen som er foretatt i forbindelse med planene om etablering av et vindkraftverk på Kjølberget. Kommunen mener at de relevante spørsmål knyttet til etableringen er tilstrekkelig belyst, og ser ikke behov for ytterligere utredninger før konsesjonssøknaden kan behandles. Mye av motstanden mot etablering av ett vindkraftverk går på vindkraft generelt. Våler kommune anser at denne debatten ble avsluttet ved Stortingets behandling av etablering av vindkraft i Norge, og vil ikke gå inn på dette i høringsuttalelsen. Våler kommune støtter at det etableres vindkraftverk på Kjølberget.»

«Selv om Kjølberget er Våler kommunes høyeste punkt ligger de omkringliggende områder ikke så mye lavere, dette gjør at Kjølberget ikke blir særlig dominerende i landskapsbildet, dette begrenser den visuelle virkningen av vindkraftverket».

Til det er å si at Kjølberget med sine 705 m over havet er det høyeste punktet, ikke bare i Våler kommune, men langs hele den 24 mil lange finnskogleden som går fra Eidskog og Eda i sør til Søre Osen, Trysil i nord.

«Våler kommune kan ikke se at etableringen av et miljøvennlig vindkraftverk på Kjølberget vil forringe merkevaren "Finnskogen". Vindkraft er stedegen næring på lik linje med skogsdrift, og selv om dette representerer noe nytt i området vil dette i liten grad virke negativt inn på den satsingen på Finnskogen som hovedsakelig gjøres i områdene lengre syd».

Den siterte uttalelsen overfor viser med all tydelighet politikernes lave kunnskapsnivå i 2014. Formuleringer som «miljøvennlig vindkraftverk» og «stedegen næring på lik linje med skogsdrift» er nærmest uforståelige i dag. Så kunne man kanskje forventet at kommunepolitikerne våknet litt etter hvert? Men nei. Da gjeldende konsesjon ble gitt av NVE i 2016 bygget den blant annet på overnevnte uttalelser fra Våler kommune.

2016

Konsesjon

Gjeldende konsesjon ble gitt til Austri Kjølberget av NVE den 12.02.2016.

Denne oppdaterte konsesjonen ble gitt etter en klagebehandling i OED. Første konsesjon ble gitt av NVE 27.06.2014.

Ett av i alt 26 vilkår som var knyttet til i anleggskonsesjonen til Kjølberget vindkraftverk var «Vilkår 10 – Krav om ledig nettkapasitet Dokumentasjon på ledig nettkapasitet – skal godkjennes av NVE, før anleggsstart. NVEs saksbehandler Jørgen Bølling bekrefter i e-post av 11. april 2019 at vilkår 10 om nettkapasitet er oppfylt».

Dvs dagen etter at NVE fattet vedtak om å gi Eidsiva Nett AS anleggskonsesjon og ekspropriasjonstillatelse for å bygge og drive en ca. 90 kilometer lang 132 kV kraftledning fra Elverum til Trysil. Det var fortsatt klageadgang på NVEs vedtak og på det tidspunktet uvisst når en endelig konsesjon ville foreligge.

Dispensasjon

Den 09. 05.2016 vedtok Våler kommune å innvilge dispensasjon fra kommuneplanens arealdel for utbygging og drift av et vindkraftverk i Kjølberget. Dette i et «LNF-område med spesielle naturforvaltningsinteresser.»

Det var utfordrende å holde seg oppdatert på hva som skjedde i vindkraftsaken med mindre man fulgte den jevnlig. Vi nevner at i første halvdel av 2019 avløste søknader og høringer med ulike frister hverandre, og noe skjedde tilnærmet samtidig.

Deriblant:

Eidsiva netts søknad om spenningsoppgradering - Høring - NVEs frist 19.2.19.

Høring av søknad om endret nettilknytning av Kjølberget vindkraftverk av 23.4.2019.

Søknad om midlertidig dispensasjon fra kommuneplanen, bardunfeste til vindmålemast.

Bruk av eksisterende traktorvei i forbindelse med uttransport av tømmer.

2017 og 2018

MTA og detaljplan

Da konsesjonen var et faktum, utarbeidet utbygger såkalt MTA-plan, altså miljø, transport og anleggsplan og detaljplan. Disse ble sendt på kun begrenset høring i 2017 og 2018. Og kommunen applauderte:

«MTA planen for området ble behandlet i Næring og miljøutvalget 05.01.17. Enstemmig vedtak fra NM utvalget hitsettes: Våler kommune har mottatt og gått gjennom MTA plan for Kjølberget vindkraftverk. Og har ingen merknader til denne. Planen virker godt gjennomarbeidet og baserer seg på erfaring fra tilsvarende anlegg i andre områder».

og

«Endret MTA plan for Kjølberget ble behandlet av formannskapet 19.04.18 Formannskapets enstemmige vedtak hitsettes: «Våler kommune har ingen merknader til den foreslåtte endringen i detaljplan og miljø, transport og anleggsplan for Kjølberget vindkraftverk.»

Dette selv om endringene har gått på store inngrep i infrastrukturen, mellom annet på oppgradering av nettet og økning i produksjonen fra 40 opp til 60 MW. Innvilget 40 MW – opprinnelig konsesjon gitt 27. juni 2014 NVE godkjente søknad av 5. februar 2018, om økt installert effekt med inntil 60 MW, selv om det ikke forelå en dokumentasjon på tilstrekkelig nettkapasitet. Innvilget økt effekt til inntil 60 MW 3. juli 2018. Påklaget til OED. Stadfestet 14. november 2018.

Det er verd å merke seg følgende i brev datert 03.07.2018 fra NVE til Austri ;

Godkjenning av planendring for Kjølberget vindkraftverk i Våler kommune

Under Høring og innkomne merknader står det;

«Søknaden ble ved en inkurie ikke sendt Fylkesmannen i Hedmark eller Hedmark fylkeskommune, disse samt Trysil kommune som berørt nabokommune informeres med kopi av dette vedtak.»

Følgen av all enigheten mellom kommunen og konsesjonssøker, var at da kommunen endelig oppdaget at det kunne være behov for såkalte avbøtende tiltak, så endte det med en «samarbeidsavtale» i 2020. Sørgelig på overtid, og på et tidspunkt da kommunen ikke hadde noen trumfkort igjen. Før møtet den 27.05.19 var eiendomsskatten betraktet som det eneste «godet».

I mellomtiden har det skjedd mye – eller lite, etter som man ser det.

For eksempel skulle skogfinnene vært involvert/ som part å regne i henhold til forvaltningsloven, og som nasjonal minoritet med særskilt vern iflg egen konvensjon. Likevel er de gjennom hele prosessen blitt holdt utenfor og er ikke tilbørlig varslet om endringer.

2019

Hedmark Fylkeskommune

Fylkeskommunen v/ Fylkesrådsleder Per-Gunnar Sveen skriver i brev den 24.04.2019 til NVE og OED, med kopi til Kommunaldepartementet;

«Samlet effekt på anlegget var opprinnelig gitt for inntil 40 MW. Etter flere runder med endringssøknader og tillatelser ble 60 MW samlet effekt sist godkjent av NVE den 03.07.18. Endringene har konkret medført en økning av navhøyde fra opprinnelig 119 meter til 130-150 meter og en rotordiameter fra 126 meter til 150 meter. Fylkesrådet i Hedmark har ikke vært

kjent med de vesentlige endringen som har blitt gjennomført i konsesjonen siden fylkesrådet avga sin høringsuttalelse i 2014.

I den uttalelsen var en spesielt bekymret for de skogfinske kulturminnene. Vi vil her vise til at i NVE's forslag til nasjonal ramme for vindkraft som ble lagt frem 1. april, er disse områdene ikke anbefalt for utbygging av vindkraft. Det samla inntrykket av prosjektet slik det nå fremstår, er såpass negativt for det skogfinske natur- og kulturmiljøet at fylkesrådet i Hedmark vil anbefale ny vurdering av prosjektet. Fylkeskommunen og fylkesmannen ble ved en saksbehandlingsfeil ikke hørt i forkant av det siste endringsvedtaket, men fikk selve vedtaket oversendt i etterkant. Fylkesrådet mener det er sterkt beklagelig at en ved denne anledning ikke ble hørt.»

I forbindelse med denne saksbehandlingsfeilen kan det være relevant å minne om at Fylkeskommunen har innsigelsesmyndighet. Ville de reist innsigelse om de hadde kjent til saksforløpet mye tidligere? Og burde de gjort det da de endelig fikk kjennskap til endringene? Det er her snakk om ikke bare lokale forhold, men om vesentlige regionale interesser. I en rapport i 2019 uttrykte Riksrevisjonen bekymring over at arealer av regional og nasjonal interesse blir bygget ned bit for bit.

12.05.2019 og 14.05.2019 Dato overskredet - Dispensasjonen var falt bort

Våler kommune ble informert av LNL den 12.5.19 om at Austri Kjølbergets dispensasjon hadde falt bort. LNL krevde umiddelbar stans i anleggsarbeidet.

Den 14. 05.2019 hadde utbygger Austri Kjølberget en offentlig presentasjon av prosjektet. Kritiske spørsmål fra salen ble ikke besvart, i stedet ble møtet raskt erklært avsluttet av daværende ordfører Lise Berger Svenkerud.

Senere samme kveld sender styreleder Svegården svarbrev til Våler kommune vedr hvilke arbeider som var igangsatt og med følgende epost til saksbehandler og assisterende rådmann Rustad og rådmann Alnæs.

«Fra: Svegården, Thor Sendt: 14. mai 2019 23:03 Til: Asgeir Rustad ; Eyvind Alnæs Kopi: Axelsson, Magnus ; Rustad, Håkon Emne: SV: Eventuell bortfall av dispensasjon fra Kommuneplanens Arealdel. Kjølberget vindkraftverk. (L)(331412) - Svarbrev fra Austri Kjølberget DA 14.5.2019 - Anmodning om unntak fra offentlighet Viktighet: Høy God kveld, Det vises til oversendt svarbrev datert 14. mai 2019 vedrørende Austri Kjølberget DA, og status i arbeidet med utbygging av vindkraftverket. Det anmodes om at oversendt brev av 14. mai 2019 behandles konfidensielt og unntas offentlighet. Med vennlig hilsen Thor Svegården | Styreleder Austri Kjølberget DA Tlf. 916 21 541 | E-post: thor.svegarden@eidsiva.no»

Anmodningen ble ikke tatt tilfølge.

20. 05.2019 var det kommunestyremøte ifølge oppsatt møteplan.

Til møtet forelå en klar innstilling fra rådmann Alnæs:

-Utbygger hadde ikke igangsatt tilstrekkelige arbeider i terrenget slik plan-og bygningsloven loven krever.

Den lovgitte frist var dermed oversittet. Dette standpunktet ble støttet av KS-advokatene; de mente at det var grunnlag for å hevde at dispensasjonen hadde falt bort. Og assisterende rådmann hadde vært på befaring i området og konkludert med at arbeidene ikke var kommet i gang. Så skulle man tro at kommunestyret la dette til grunn for den videre behandling. Men nei!

22.05.2019 Behandling av eventuelt utløpt dispensasjon.

Nevnte dato sendte Austri Kjølberget brev til Våler kommune vedr det ovenfor nevnte, samt ny søknad om dispensasjon og eventuell anmodning om statlig plan. I brevet vises det til rådmannens innstilling med forslag til vedtak.

Haste-formannskapsmøte og ekstraordinært kommunestyremøte 27. 05. 2019

27. 05.2019 var det satt opp ekstraordinært kommunestyremøte. I forkant av dette møtet hadde ordfører Lise Berger Svenkerud samme ettermiddag hasteinnkalt formannskapet til møte. Der la ordfører fram et helt nytt forslag til vedtak, der konklusjonen var at kravene til igangsetting var å betrakte som oppfylt.

«Våler kommune konstaterer at Austri Kjølberget DA ved utløpet av fristen har igangsatt arbeidet ved at de har gjennomført en langvarig og kostbar prosess fram mot beslutningen om utbygging.»

Formannskapet stemte så for at igangsettingen var å betrakte som oppfylt.

Til selve kommunestyremøtet samme kveld ble formannskapets vedtak utdelt med innstilling til kommunestyret om at anleggsarbeidet var tilstrekkelig igangsatt innen 3-årsfristen. For de kommunestyrerepresentantene som ikke også var formannskapsmedlemmer, var dette helt ny og overraskende informasjon. Ordfører Svenkerud satte deretter formannskapets vedtak opp mot rådmannens innstilling. Med knappst mulig flertall, 10 mot 9 stemmer, ble formannskapets forslag vedtatt.

På bakgrunn av rådmannens innstilling som da var kjent, la Våler JFF fram underskrifter og forslag om folkeavstemming før ny dispensasjonssøknad fra plan- og bygningsloven skulle behandles. Den ble ikke tatt stilling til, og heller ikke behandlet. Det var også i dette møtet at ordfører Svenkerud fra talerstolen brukte betegnelsen «forretningspartner» om Austri Kjølberget!

Rådmann Alnæs var ikke til stede på dette ekstraordinære kommunestyremøtet.

La Naturen Leve sendte klage på avgjørelsen 27.05.19 til Fylkesmannen i Innlandet i brev datert den 29.05.19. Svar fra Fylkesmannen kom 17.06.19. Klagen ble ikke tatt opp til behandling da det etter Fylkesmannens vurdering ikke er klageadgang på avgjørelsen.

«Fylkesmannen vil her presisere at en avgjørelse om fristavbrudd etter pbl. § 21-9 ikke er en avgjørelse av om det det kan bygges vindkraftverk. Spørsmålet om hvor vidt det kan bygges vindkraftverk er allerede avgjort ved anleggskonsesjon fra Norges vassdrags- og energidirektorat etter energiloven. En avgjørelse om fristavbrudd bestemmer kun om det her foreligger gyldig dispensasjon fra plan. Dersom dispensasjonen skulle anses utløpt, vil utbygger ha adgang til å søke dispensasjon på ny og kommunen har myndighet til å gi slik tillatelse. Etter gjennomgang av sakens dokumenter og samtale med saksbehandler i kommunen fremstår det som sannsynlig at kommunen vil gi ny dispensasjon dersom det ble omsøkt på nytt. Dersom kommunen mot formodning ikke skulle innvilge ny dispensasjon, vil

departementet ha mulighet til å vedta statlig arealplan for å sikre gjennomføringen av kraftproduksjonsanlegget, jf. pbl. § 6-4.»

«Det er Fylkesmannens vurdering at dersom vi skulle benytte vår omgjøringskompetanse i denne saken, så vil det kun fremstå som et forsinkende element i utbyggingsprosessen, spesielt tatt i betraktning at det må anses sannsynlig at kommunen uansett vil innvilge en ny dispensasjon. Fylkesmannen har ut fra en helhetsvurdering ikke funnet grunnlag for å vurdere om kommunestyrets beslutning av 27.05.2019 skal omgjøres. Fylkesmannen tar etter dette ikke saken til behandling.»

Vedtaket den 27.5. defineres som en «*prosessledende avgjørelse*» og kunne derfor ikke påklages av LNL eller andre. Et slikt vedtak gir pr definisjon ikke klagerett.

Eventuell midlertidig forføyning

LNL vurderte muligheten for å få stoppet arbeidene ved å kreve en midlertidig forføyning mot Austri Kjølberget DA via Sør-Østerdal tingrett. Det ble igangsatt kronerulling og betalt inn et engangsgebyr for å få bragt saken inn for tingretten. Partene Austri Kjølberget DA og LNL ble kalt inn til muntlige forhandlinger i tingretten før retten ville ta stilling til midlertidig forføyning. Saken ble imidlertid trukket før forhandlinger ble gjennomført på grunn av kostnadene. Tingretten vurderte aldri saken. I tillegg til at utfallet var uvisst kunne LNL risikere å måtte dekke motpartens utgifter. Skriv fra Tingretten datert 17.06.2019.

LNL tok ikke saken videre på grunn av kostnadene. Dessverre er det slik i Norge at for å nå fram i rettssystemet, må man ha store pengebeløp til disposisjon. Det har ikke LNL. Dette er annerledes i Sverige, der man har et eget juridisk lavterskeltilbud, de såkalte miljødomstoler.

Skogfinske interesser og møtet den 27.05.2019

Til dette møtet sendte Birger Nesholen, nestleder i Skogfinske interesser i Norge og faglig rådgiver ved Norsk Skogfinsk Museum, den 27.05.2019 på vegne av Skogfinske Interesser i Norge brev adressert til Våler kommune, kommunestyret og flere. Her går han sterkt imot å gi dispensasjon. Intensjonen var at brevet skulle legges ved til møtet. Brevet ble ikke videreformidlet eller nevnt i møtet.

Likedan skrev han brev den 06.06.2019 med en enstemmig uttalelse fra Norsk Skogfinsk Museum. Begge brevene var adressert til Våler kommune, kommunestyret, NVE., OED, Austri og Kommunaldepartementet, og inneholdt følgende oppfordring:

«Vi ønsker adressatenes tilbakemelding på i hvilken grad, og på hvilken måte, den nasjonale minoriteten har blitt involvert i prosjektet Kjølberget gjennom prosessen. Vi finner det naturlig at NVE og departementet vurderer riktigheten av at planene for utbygging har endret seg etter konsekvensutredningen, og vurderer hvorvidt konsekvensutredningen fullt ut dekker det som er dagens situasjon i planene, og likeens vurderer forholdet for den skogfinske nasjonale minoritetens medvirkning gjennom prosessen.»

Disse to brevene, datert 27.05. og 06.06.2019, ble først gjort kjent for politikerne i Våler nær ett og et halvt år senere - høsten 2020 i møte sak 057/20 den 26.10.2020.

«De to brevene fra skogfinske interesser er ikke referert for politikerne, og dette burde nok vært gjort.» Slik formulerer Asgeir Rustad seg, assisterende kommunedirektør til Bente Rudberg i brev den 10.10.2020.

Rustad er for øvrig den som har hatt tett kontakt med utbygger Austri Vind DA i alle år siden 2010. Han har saksbehandlet dokumentene vedrørende vindkraftverket, og laget innstillinger i funksjonen som assisterende rådmann. Han har forberedt klagesakene på forskjellige forvaltningsnivåer - til utvalg, til formannskap og kommunestyre - og hatt den løpende dialogen med øvrige myndigheter, og behandlet andre henvendelser i tilknytning til vindkraftverket.

Lovlighetskontroll – Fylkesmannen i Innlandet

LNL ba 11.09. 2019 Fylkesmannen i Innlandet om å gjennomføre lovlighetskontroll av vedtaket fra 27.05.2019. Det viste seg i ettertid nemlig at et av medlemmene i kommunestyret som stemte for vedtaket, ikke hadde møte- og stemmerett på grunn av at vedkommende var utflyttet fra Våler kommune.

LNL sendte også anmodning til Fylkesmannen om å foreta lovlighetskontroll av eget tiltak av vedtak fattet i Våler kommunestyre 23. 09. 2019.

Det gjelder der to saker, sak 79/19 Og sak 80/19.

I sak 79/19 fastslår kommunestyret enstemmig at vedtaket av 27. mai er ugyldig.

I sak 80/19 vurderer kommunestyret hvilke følger denne ugyldigheten skal få, det ble også fremmet utsettelsesforslag.

Av Rådmannens forslag til innstilling fremgår:

«Alternative handlemåter: Be administrasjonen utrede en ny sak for kommunestyret.

Vurderinger:

Kommunestyrets vedtak av 27.05.19 i sak 32.19 er ikke et enkeltvedtak. Dette er slått fast av fylkesmannen og stadfestet av departementet. Dette har betydning for vurderingen om saken må behandles på nytt.

Kommunestyrets vedtak er av en slik form at det ikke tildeler eller fratrar noen rettigheter eller plikter, det konstanterer at en situasjon er der. Vedtaket endret ikke situasjonen, og tilstanden som konstanteres vil være der om ikke vedtaket gjentas. Selv om kommunestyret ikke hadde fattet noe vedtak, ville situasjonen ha vært den samme. Rådmannen er derfor av den oppfatning at hverken kommunestyret eller utbygger har behov for at vedtaket gjentas. Og følgelig mener rådmannen at det ikke er behov for å behandle saken på nytt.

Dersom en skal gå inn å behandle saken på nytt, og skulle vurdere om arbeidene var igangsatt i tilstrekkelig grad til at fristen for dispensasjonen fra kommuneloven var avbrutt, vil en måtte ta en full gjennomgang av saken. Dersom fristen var avbrutt slik det ugyldige vedtaket i kommunestyret konstanterer, er saken klar, utbygger har rett til å fortsette utbyggingen.

Dersom kommunestyret skulle komme til en motsatt konklusjon og dispensasjonen dermed var utløpt 11.05, så må kommunestyret i neste omgang bestemme seg for hva konsekvensen av dette skal være.

Rådmannen mener at sakskomplekset en her eventuelt beveger seg inn i på langt nær er tilstrekkelig utredet til at kommunestyret kan behandle dette nå. Både rettslige sider av en ny behandling og de eventuelle følger ulike vedtak kan føre til, vil måtte belyses inngående. Situasjonen er en annen i dag enn den var for snart 4 måneder siden, og et nytt

kommunestyrevedtak vil ikke kunne basere seg kun på utredningen som forelå når forrige vedtak ble fattet, men også ta hensyn til situasjonen i dag og mulige konsekvenser av ulike vedtaks alternativer».

- og treffer følgende vedtak, 14 for 5 mot:

«Saken om Dispensasjon fra kommuneplanen, Kjølberget Vindkraftverk Utløpt varighet, sak nr. 32.19 i kommunestyret i Våler, tas ikke opp til ny behandling.»

Kommunaldepartementet

LNL sendte deretter henvendelse til statsråd Monica Meland i Kommunaldepartementet om en mulig omgjøring av Fylkesmannens vedtak. Saken dreide seg om hvorvidt anleggsarbeidene ved Kjølberget vindkraftverk i Våler kommune, Hedmark fylke var «igangsatt» i henhold til pbl § 21-9, og LNL mente at den hadde klare likhetstrekk med den saken departementet nylig hadde behandlet vedrørende vindkraftutbygging på Frøya. Det kan nevnes at i motsetning til Frøya Vindkraftverk, så ble ikke anleggsarbeidet på Kjølberget hindret av demonstranter eller ulovlige aksjoner.

Kommunaldepartementet tok ikke tak i henvendelsen.

Hvordan er partsinteressene til skogfinnene blitt ivaretatt i Kjølberget-saken?

Som nevnt er skogfinnene en av fem nasjonale minoriteter i Norge. Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter ble ratifisert i 1999.

Fastsetting av konsekvensutredningsprogram for Kjølberget ble fastsatt i brev fra NVE til Austri Vind DA den 22.04.2013. I dette dokumentet finnes ikke ett ord om krav om å utrede konsekvenser for skogfinske interesser.

I brev den 26.04.2013 fra Solør-Värmland Finnkulturforening v/Jan Myhrvold til Våler kommune uttales det

«Foreningen har arbeidet siden 1058 med å ta vare på restene av den skog-finske kulturen på begge sider av grensen. Foreningen er imot utbygging av vindmøller på Finnskogen. Vi er ikke invitert til å delta på møtet 30. april.»

Av møtereferat fremgår at skogfinske interesser ikke var representert ved noen av de 3 samrådsmøtene gjennomført 30.4., 28.8., 30.10.2013.

Skogfinske Interesser i Norge v/ Birger Nesholen sendte nok et brev den 28.05.2019 (et tillegg til 27.05-brevet) til NVE og OED, med kopi til Kommunaldepartementet;

«Utbygging av vindkraft i Kjølberget på Våler Finnskog. Spørsmål til formulering i begrunnelsen for tildelt konsesjon til Austri Vind DA. I forlengelsen av gårdsdagens brev ber vi om en utfyllende redegjørelse for hva som ligger i følgende formulering i begrunnelsen for tildelt konsesjon for vindkraftutbygging i Kjølberget på Våler Finnskog: «NVE har ikke funnet grunnlag for å vektlegge tiltakets virkninger for Finnskogen i den samlede vurderingen av tiltaket.» Innebærer formuleringen at man ikke har funnet noe kunnskapsmessig grunnlag for dette, eller at man bevisst i utbyggingsinteresse har valgt å unnlate å ta inn perspektiver

som har sammenheng med at Finnskogen som kjerneområde for den skogfinske nasjonale minoriteten i Norge har verdier som et helt spesielt kulturområde i nasjonal sammenheng? Hvilke retningslinjer gjelder for hvilke forhold som er relevante eller ikke i konsekvensutredninger for denne type tiltak? Vi ber om en rask redegjørelse for dette.»

OED svarte på flere innspill fra skogfinske interesser i et brev den 11.10.2019;
Adressert til: Anders Jan Larsson, Birger Nesholen, Elin Larsen, Herdis Bragelien, Austri Vind DA og med kopi til NVE og Kommunaldepartementet.

OED tilbakeviser saksbehandlingsfeil. Og viser til høringer, møter, kunngjøringer etc, og mener de har sitt på det tørre. Men selve kjerneproblemet, de massive inngrepene i skogfinnenes interesseområder er ikke tatt på alvor. Departementet sier blant annet;
-Departementet la imidlertid til grunn at turbinene var planlagt plassert lengst mulig vekk fra Finnskogleden og det var lagt opp til kun én kryssing med ny vei
-Norsk Skogfinsk Museum viser i brevet av 6. juni 2019 til artikkel 15 i Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter og stiller spørsmål ved hvordan det skogfinske miljøet er invitert inn i prosessen om vindkraftbygging på Finnskogen. Etter departementets oppfatning er det ikke i strid med konvensjonen at vindkraft etableres i områder med skogfinske interesser.
-Departementet kan ikke se at det er i strid med rammekonvensjonen at skogfinske interesse organisasjoner ikke er tilskrevet direkte i saken.
-Interesser for skogfinsk minoritet var ikke klageparter da saken foregikk for konsesjonsmyndighetene.

2020

Blåser i Finnskogen

LNL vil henlede oppmerksomheten på følgende rapport;
Fridtjof Nansens Institutt - FNI REPORT 1 | 2020 *Blåser i Finnskogen*
Utarbeidet av Nora Rognstad
Rapporten er en sammenligning av energirettferdighet og skogfinnenes rolle i vindkraftutbygging på norsk og svensk side av Finnskogen.

«Helt siden skogfinnenes innvandring til i dag har folk på begge sider av grensen hatt et nært forhold til hverandre, og grensen oppleves derfor kun som en symbolsk skillelinje i terrenget. Finnskogleden er et eksempel på dette forholdet, der den slynger seg gjennom det skogfinske kulturlandskapet mellom svensk og norsk side av riksgrensen (Skasdammen, 2000). Skogfinner er anerkjent som nasjonal minoritet i Norge og Sverige. God forvaltning av Finnskogens arealer er derfor helt essensielt for å sikre bevaring og utvikling av skogfinnenes identitet og kultur. Som følge av manglende anerkjennelse, mangel på informasjon og representasjon opplevde skogfinnene og ikke bli inkludert i vindkraftprosessen. Studien konkluderer med at det på norsk side ikke ble tatt hensyn til skogfinnenes kulturhistorie og deres tilknytning til det helhetlige kulturlandskapet. Lav anerkjennelse førte til lav deltagelse, lav deltagelse førte til lav kunnskapsdeling og påvirkningskraft.»

Ansvar for å sende på høring ligger hos NVE. Vi gjengir følgende fra Rognstads rapport:

«Kap 4

Det blir også avholdt folkemøte. Folkemøtet og høringsrunden er de første formelle kravene til medvirkning fra berørte parter, og det er i denne fasen at de lokale påvirkningsmulighetene på søknad og KU er størst.

Søknadsfasen Tiltakshaver gjennomfører så konsekvensutredningen i tråd med det fastsatte utredningsprogrammet. Når dette er ferdigstilt sendes søknad sammen med konsekvensutredningen til NVE, som sender dokumentene på høring til myndigheter, interesseorganisasjoner, grunneiere og andre aktører med interesser som kan bli påvirket av det omsøkte vindkraftverket (NVE, 2019a). I denne høringen ønsker NVE innspill på om virkningene er godt nok utredet, om prosjektet bør meddeles konsesjon eller ikke og hvilke vilkår som bør settes i en eventuell konsesjon. Høringsfristen er minimum seks uker. Med bakgrunn i innkommende skriftlige høringsuttalelser, innkommet søknad og konsekvensutredning fatter NVE vedtak om å gi konsesjon eller ikke (NVE, 2019a).»

Statlig plan

Austri Kjølberget DA sendte også brev til OED i forkant av at den nye dispensasjonssøknaden skulle behandles i kommunestyret våren 2021. De anmodet der om at det må brukes statlig plan for å få bygget vindkraftverket. For øvrig mot kommunens vilje.

Erstatningsansvar

Utbygger holdt fram trusselen om erstatningsansvar fra tidlig i 2019. Dette til tross for at utbygger selv har ansvar for å følge loven, uavhengig av hva kommunestyret måtte vedta.

Viser til KS-Advokatenes notat av 11.12.2020 sendt Våler kommune. Spørsmål om oppfølging av uttalelse fra Stortingets ombudsmann for forvaltningen, s 2:

«Vi viser her til forvaltningslovens § 41. Som det fremgår av § 23-1 er tiltakshaver – samt ansvarlige foretak – uansett selv ansvarlig for at tiltak utføres i samsvar med de krav som følger av plan- og bygningslovgivningen, i utgangspunktet uavhengig av hva kommunestyrets representanter måtte mene.»

Utsatt idriftsettelse

LNL har i brev av 13.08.2020 også påklaget NVEs godkjenning av utsatt frist for idriftsettelse av Kjølberget vindkraftverk til 31.10.2021. Klagen ble ikke tatt til følge.

Sivilombudsmannen

Som allerede nevnt besluttet kommunestyret i Våler kommune 27. mai 2019 at arbeidene var igangsatt innen fristen, og at det forelå gyldig dispensasjon. La Naturen Leve oppfordret Sivilombudet om å se på saken. Sivilombudet fastslo 03.12.20 at dispensasjonen var utløpt. De arbeidene Austri hadde gjennomført fram mot 11.05.19 var ikke tilstrekkelige til å avbryte fristen. Sivilombudet konkluderte med at kommunens vurdering bygget på en uriktig rettslig forståelse av bortfallsbestemmelsen. På denne bakgrunn er vindkraftverket oppført uten lovlig dispensasjon.

Ny behandling

Dermed måtte Våler kommune behandle saken på nytt. Formannskapet vedtok 17.12.20 å be Austri Kjølberget DA søke om dispensasjon fra kommuneplanens arealdel på nytt, slik at det ville være mulig å korrigere ulovligheten. Austri Kjølberget DA søkte om slik dispensasjon i brev av 23.12.20. Kommunen sendte saken på høring og det innkom ca 50 hørings svar, tilnærmet alle mente at dispensasjon ikke burde gis. Saken ble behandlet i Våler kommunestyre i møte den 03. 05.2021. 10 av 13 turbiner var på det tidspunktet oppført. Dispensasjon ble innvilget under forutsetning av at tre kumulative vilkår ble innfridd. Villkårene gjaldt radarstyrt belysning, økonomisk bidrag til fond for bevaring av Finnskogen, samt krav om ornitologiske undersøkelser knyttet til vindkraftverkets påvirkning på skogfuglbestanden i området.

2021

Statsforvalteren i Innlandet

Vedtaket 03.05.2021 ble påklaget av interesseorganisasjonene La Naturen Leve og Motvind Norge og av vindkraftselskapet selv. Interesseorganisasjonene gjorde i hovedsak gjeldende at det er saksbehandlingsfeil ved kommunens håndtering av saken, og mener at kommunen ikke har vurdert grunnvilkårene for dispensasjon slik PBL krever. LNL skrev blant annet dette den 20.08.2021 til Statsforvalteren:

«For å få et ryddig og forståelig kommunestyrevedtak - for politikere, innbyggere og utbygger anmoder La Naturen Leve Statsforvalteren om å instruere Våler kommune til å ta saken opp til ny behandling.»

Austri Kjølberget DA anførte på sin side at dispensasjonen fra 2016 fremdeles er gyldig. Statsforvalteren i Innlandet kom med sin konklusjon den 20.10.2021:

«Statsforvalteren opphever Våler kommunes vedtak av 3. mai 2021 om dispensasjon for Kjølberget vindkraftverk.»

Statsforvalteren sier også;

«Ved en fornyet behandling av saken ber vi kommunen først om å ta stilling til om det foreligger gyldig dispensasjon fra kommuneplanens arealdel for det aktuelle tiltaket, eller om det kreves ny dispensasjonssøknad, jf. vår forståelse av Sivilombudets uttalelse. Dersom kommunen kommer til at tiltaket krever ny søknad, og om kommunen eventuelt ønsker å stille vilkår til en tillatelse, må de sørge for å gjøre en tilstrekkelig vurdering av vilkårene.»

LNL sendte deretter, den 25.10.2021, brev til Våler kommune hvor vi påpekte at driften må stanses inntil nytt vedtak er truffet av politikerne i nytt kommunestyremøte.

Kjølberget i november 2021

Det er mye som truer Finnskogene – ikke minst sumvirkningene av at Raskiftet vindkraftverk er utbygd med 31 turbiner, og stadige nye forespørsler og planer. Det er bare uker siden et nytt vindkraftverk i Höljes, Torsby kommune, ble avverget etter at kommunen la ned veto mot planene. Sammen med flere ba La Naturen Leve Miljødirektoratet om forlenget høringsfrist på de foreløpige planene. Fristen hadde gått ut da vindkraftplanene ble bedre kjent i juni. Frem til da hadde kun en kommune uttalt seg. LNL sendte høringsinnspill. Fra norsk side var engasjementet og motstanden mot planene stor, som i 2018 da planene om

vindkraftetablering i Mangslidberg ble kjent og stanset. Midt oppe i dette arbeides det med søknad om å få Finnskogene inn på Unescos verdensarvliste. Vindkraft i området er neppe særlig gunstig for en slik søknad.

Kjølberget Vindkraftverk er nå i full drift, til tross for påpekt manglende dispensasjon fra kommunens arealplan. Og til tross for at både Sivilombudsmannen og Statsforvalteren i Innlandet har uttalt seg i denne spesielle saken. Sivilombudsmannen uttaler at «kommunestyret dessuten bygget på en uriktig rettslig forståelse av *bortfallsbestemmelsen*» og Statsforvalteren har opphevet kommunestyrets vedtak av 3.5.2021. Våler kommunestyre må nå få saken på bordet igjen, så hva nå Våler?

Vi undres også, i lys av Høyesteretts dom av 11.10.21 vedrørende vindkraftutbyggingen på Fosen der samenes rettigheter som urfolk ikke i tilstrekkelig grad er vektlagt:

Hvordan ville en rettslig prøvelse av prosessene i Kjølberget endt?

Og et sukk til slutt: Vi er redd at vindkraftprosjekter landet over er så enorme og omfattende at de blir for store å takle for små kommuner. Lokalpolitikere risikerer å gå seg bort i utbyggernes løfter om gull og grønne skoger, i gode klimaintensjoner og misforståtte lovbestemmelser. Saken om Kjølberget, og flertallets opptreden, er dessverre et eksempel på det. Flertallet kunne med fordel ha lyttet til mindretallet og derigjennom unngått de prosessuelle utfordringene kommunen nå har havnet i.

Dato:

11.11.2021

Karin S.N. Leonhardsen

Bente Rudberg

Rådgiver La Naturen Leve

Medlem La Naturen Leve
Natur eller vindkraft? Bevar Finnskogen

I denne oversikten har vi måttet konsentrere oss om enkelte utvalgte temaer og hendelser, da det ellers ville blitt altfor omfattende. For nærmere opplysninger henviser vi til

NVE's konsesjonsside og Våler kommunes hjemmeside og postjournal.

Kjølberget vindkraftverk:

<https://www.nve.no/konsesjon/konsesjonssaker/konsesjonssak/?id=240&type=A-1%2cA-6>

Nettilknytning Kjølberget vindkraftverk:

<https://www.nve.no/konsesjon/konsesjonssaker/konsesjonssak/?id=5108&type=A-1>

Våler kommune: <https://www.vaaler-he.kommune.no/>

Sak 10/1079, i tillegg ytterligere søksmuligheter via kommunens hjemmeside

[https://www.vaaler-
he.kommune.no/innsyn_politisk/wfinnsyn.ashx?response=arkivsak_detaljer&arkivsakid=201
0001079&](https://www.vaalerhe.kommune.no/innsyn_politisk/wfinnsyn.ashx?response=arkivsak_detaljer&arkivsakid=2010001079&)